

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Technoference u rodičů dětí mladšího školního věku
Technoference in parents of children of young school age

Simona Kahanová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lukavská, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie s rozšířením o speciální pedagogiku

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Technoference u rodičů dětí mladšího školního věku potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10.07.2022

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce, Mgr. Kateřině Lukavské, Ph.D., za trpělivost, spolehlivost, zpětnou vazbu a čas, který této práci věnovala. Děkuji také za hodnotné rady a nápady při zpracování statistických dat ve výzkumném šetření.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá zkoumáním fenoménu technoference, tj. narušování mezilidských interakcí prostřednictvím technologií, a tedy i užíváním digitálních zařízení obecně. Zkoumání se zaměřovalo i na výchovu, konkrétněji na mediální rodičovství – jakým způsobem rodiče předávají informace o technologiích svým dětem. V teoretické části je především popsáno, jak technologie mohou ovlivňovat rodinné prostředí a jak určité negativní důsledky používání technologií zmírnit. Z dosavadních výzkumů je zřejmé, že technoference má negativní dopady na komunikaci a vztahy v rodině. Proto je žádoucí zkoumat i podmínky jejího výskytu v populaci, což je náplní empirické části. Cílem práce bylo nejen podat ucelený pohled na technoferenci, ale také zjistit, zda existují určité prediktory, které by mohly poukázat na rodiny více ohrožené tímto jevem. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že nejdůležitějším prediktorem je problémové užívání technologií u rodičů, což byl i předpoklad získaný na základě předešlých výzkumů o technoferenci popsaných v teoretické části. Také určité sociodemografické charakteristiky respondentů se ukázaly statisticky významné.

KLÍČOVÁ SLOVA

technoference, technologie, interference, výchova (rodičovství), užívání médií

ABSTRACT

This thesis explores the phenomenon of technofence, i.e. the disruption of interpersonal interactions through technology, and thus the use of digital devices in general. The investigation also focused on parenting (education), more specifically on media parenting – how parents transmit information about technology to their children. In particular, the theoretical part describes how technology can influence the family environment and how to mitigate certain negative consequences of technology use. It is clear from previous research that technofence has negative effects on communication and relationships within the family. Therefore, it is also desirable to investigate the conditions of its occurrence in the population, which is the focus of the empirical part. The aim of this paper was not only to provide a comprehensive view of technofence, but also to see if there are certain predictors that might point to families more at risk of this phenomenon. The results of the research indicated that the most important predictor is problematic technology use among parents, which was also an assumption obtained from previous research on technofence described in the theoretical part. Certain socio-demographic characteristics of the respondents also proved to be statistically significant.

KEYWORDS

technofence, technologies, interference, parenting, media use

Obsah

Úvod	7
1 Rodičovství.....	8
1.1 Burnout syndrom	9
1.2 Technologie a její užívání v rámci rodiny	10
2 Negativní a pozitivní vliv užívání technologií	10
3 Interference a technoference.....	11
3.1 Technoference a rodičovství.....	12
3.2 Faktory zvyšující pravděpodobnost výskytu technoference	13
3.3 Dopady technoference na rodinu	14
3.3.1 Dopady na rodiče a jejich komunikace s dítětem	14
3.3.2 Dopady na děti.....	14
3.3.3 Dopady na vztah	15
4 Snížení/řešení technoference	16
5 Užívání technologií u dospělých	16
6 Výchova dětí.....	17
6.1 Obecné rodičovské strategie	17
6.2 Výchovné styly	18
6.3 Výchovné styly a problémové chování dětí.....	19
6.4 Faktory, které ovlivňují styl rodičovství v kontextu médií.....	20
7 Mediální výchova	21
8 Shrnutí teoretické části	22
9 Cíle empirické části práce a výzkumné otázky	23
10 Metodologie.....	24
10.1 Design.....	24

10.2	Sběr dat.....	25
10.3	Výzkumný soubor	25
10.4	Statistické zpracování dat.....	26
11	Výsledky.....	26
11.1	Deskriptivní statistika technoference	26
11.2	Korelační matice vztahu technoference a problémového užívání u rodičů, rodičovské kontroly, rodičovské vřelosti a denního „screen time“	28
11.3	Korelační matice vztahu technoference a mediální výchovy, problémového užívání u dětí a problémového užívání u rodičů.....	30
11.4	Regresní modely (lineární regrese)	32
11.5	Díličí analýzy významných proměnných.....	35
11.5.1	Sourozenci	35
11.5.2	Vzdělání rodiče.....	37
11.5.3	Země (Česko, Slovensko, Finsko).....	38
12	Diskuze.....	40
	Závěr.....	42
	Seznam použitých informačních zdrojů	44

Úvod

Za slovo roku 2018 vyhlásil Cambridgeský slovník slovo „nomofobie“ (*nomophobia*). Jde o zkratku ze slovního spojení „no mobile phone phobia“ označující chorobný strach z toho, že budete bez svého smartphonu či jej nebudete moci používat. Docela dobře by jím však mohlo být také slovo „technoference“, která má s nomofobií mnoho společného (Lišková, 2019). Užívání digitálních technologií je v dnešní době neodmyslitelné, lidé mají přístup všude a ke všemu. Prakticky cokoliv lze zjistit či zařídit v online prostoru. Při užívání technologií však vzniká problém nazývaný „absent presence“, popsán Gergenem (2002) – fyzicky je člověk přítomen, ale mentálně nikoliv (McDaniel a Radesky, 2018b). Tento problém však není jediný. S používáním digitálních technologií se pojí vícero negativních dopadů, které si lidé často ani neuvědomují či neví, jak s nimi pracovat. Proto je dle mého názoru důležité zkoumat digitální zařízení a jejich možné důsledky. Už jen díky aktuálnosti tohoto tématu a faktu, že nás provádí každodenními činnostmi. Technoference je relativně nově zkoumaný jev, který lze pozorovat napříč všemi vrstvami společnosti. Rodič koukající do mobilu na dětském hřišti nebo při jídle, zapnutá televize při aktivitách rodiče a dítěte (McDaniel a Radesky, 2018a). To vše si pod technoferencí lze představit. Z provedených výzkumů je patrné, že technoference, potažmo technologie, určitým způsobem ovlivňují lidské interakce a fungování lidí ve společnosti – narušení interakcí mezi lidmi, závislost na technologiích, problémové chování dítěte apod. (McDaniel a Radesky, 2018a; McDaniel a Radesky, 2018b; Qiao a Liu, 2020). Nadužívání digitálních technologií je asociováno s mentálními problémy např. deprese, úzkost či potíže v sociálních vztazích (Zurcher et al., 2020). Nedávné výzkumy také ukázaly, že užívání telefonů rodiči v přítomnosti dětí snižuje interakce rodič-dítě, rodič méně reaguje na nabídky dítěte a věnuje mu méně pozornosti. (McDaniel & Radesky, 2018).

Jelikož je pokrok digitálních technologií mílovými kroky napřed, je nutné se tomuto tématu více věnovat a snažit se odhalit nejen klady a zápory, ale i podmínky jejich vzniku. Dostatek informací v této oblasti by mohl osvětlit výskyt technoference a tím zjistit, kdo je tímto fenoménem ve větší míře ohrožen. To by také mohlo dopomoci sestavit efektivní program pro prevenci problematického užívání technologií a dostat do povědomí lidí potenciální

rizika, která jsou s užíváním technologií spojená. Nepředpokládám pouze negativní dopady, myslím si, že zde mohou figurovat i dopady kladné.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jestli existuje vztah mezi technoferencí a problémovým užíváním technologií u rodičů a jaké jsou prediktory technoference. Hlavním cílem teoretické části je podat ucelený a podrobný obraz fenoménu technoference a jeho důsledcích na rodinu. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je věnována teoretickému zakotvení, vysvětlení klíčových pojmů a rešerši již existujících výzkumů. V praktické části bude využit kvantitativní výzkum k testování výzkumných otázek z dotazníkového šetření v populaci rodičů žáků ZŠ.

1 Rodičovství

Rodičovství je složitý, náročný a citlivý fenomén (Sobotková, 2007). Možný (2002) popisuje rodičovství jako přechod, který je považován za klíčový v rámci rodinného cyklu a je charakterizován:

- kulturním tlakem, zaměřeným především na ženu
- neplánovaností – jedna z možných variant
- nezrušitelností – nelze dítě vrátit zpět
- zlomem – k rodičovství nedochází pozvolně - „*dítě, které dosud nebylo, tu jednoho dne je*“ (Možný, 2002, str. 131)

Být rodičem se sebou nese jistá pozitiva i negativa. Co se týče negativ, jsou rodiče například po příchodu svého potomka na svět vystaveni omezení svobody (v raném dětství intenzivnější péče), finančnímu znevýhodnění a obzvláště u matek zpomalení kariéry. Rodičovství má také vliv na partnerský vztah, zde hraje důležitou roli únava a případně hůře fungující sexuální život. Naopak mezi přínosy rodičovství patří zejména rozvoj vztahů (vznik nových sociálních rolí, nový okruh přátel); přesah do budoucnosti, tj. pokračování rodu; rozvoj osobnosti jedinců (poznávají sebe i druhého) a osobní naplnění (Sobotková, 2007). Společnost od rodičů požaduje, aby dítěti poskytli ubytování, oblečení, základní výživu, zdravotní péči a přístup ke vzdělání. Co se týče odpovědi na otázku co je dobré či co je dobrý život se přístupy v jednotlivých kulturách liší. V důsledku modernizace se

postupně výchova i vzdělání přesouvá směrem ke škole a specializovaným odborníkům. To může způsobit nejistotu rodičů o jejich představách kvalitního života – velký vliv masmédií. Masmédia mají velký vliv na rodiče a mohou způsobit nejistotu o jejich představách kvalitního života. Především v posledních desetiletích u rodičů vzniká nedůvěra k vlastnímu pojetí dobrého života. To lze pozorovat zejména u hodnot a prezentace reality. To, co bylo rodičům v dětství vštípeno jako hodnoty a realita, se značně liší od toho, jak realitu a hodnoty nyní prezentují masmédiá (Možný, 2002). Z výše popsaného je zřejmé, že rodičovství je specifická životní situace, která vyžaduje mnoho energie, času a finančních prostředků s neustále se zvyšujícími nároky. Může být tedy potenciálním stresorem v životě rodičů.

1.1 Burnout syndrom

Na základě informací již zmíněných informací je potřeba definovat jev s názvem „*burnout syndrom*“ – tj. syndrom vyhoření v kontextu rodičovství. Rodičovství může být prací, která je nesmírně náročná. Děti mohou své rodiče vystavovat značnému stresu. Pouhá skutečnost, být rodičem, vytváří širokou škálu každodenních situací, ve kterých se mohou vyskytnout potíže – například domácí úkoly, sourozenecké konflikty, problémy s chováním dítěte atd. Mikolajczak a Roskam (2018) tvrdí, že pokud se rodičům chronicky nedostává prostředků, kterými mohou zvládat zmíněné stresory, hrozí jim syndrom vyhoření. Tento stav lze charakterizovat jako intenzivní vyčerpání související s výkonem rodičovské role. Rodič se citově odpoutá od svých dětí a pochybuje o své schopnosti být dobrým rodičem. Stále méně se zapojuje do vztahu se svými dětmi a omezuje interakce – pouhá myšlenka na roli rodiče jej vyčerpává. Je důležité zmínit, že rodičovské vyhoření není běžný stres rodičů, nýbrž dlouhodobá reakce na zničující a chronický stres. Z dostupných výzkumů (Kawamoto et al., 2018; Lebert-Charron et al. 2018; Le Vigouroux et al. 2017; Mikolajczak et al. 2018; Gérain a Zech 2018) vyplývá, že nejvíce ohroženi jsou rodiče, kteří se snaží být dokonalými; neurotičtí rodiče či jedinci s neschopností zvládat stres; rodiče mající špatné výchovné postupy či rodiče dětí se speciálními potřebami. Důsledky rodičovského vyhoření se týkají jak rodiče, tak rodiny jako takové. Kawamoto et al. (2018); Mikolajczak, Briando, Avalosse, & Roskam (2018), Van Bakel et al. (2018) ve svých studiích naznačují stejné symptomy rodičovského vyhoření jako u vyhoření z práce – deprese, návykové chování, vztahové

konflikty a poruchy spánku. Rodičovské vyhoření je však více spojováno s únikovými myšlenkami, zanedbáváním dětí a rodičovským násilím (Mikolajczak et al., 2019).

1.2 Technologie a její užívání v rámci rodiny

Radesky et al. (2015) poukazují na to, že různé druhy digitálních technologií se neustále rozvíjí a jsou integrovány do každodenního života dětí a rodin. Tato zařízení, která mají neomezený přístup k obsahu na internetu a informacím vyvolala revoluci ve způsobech komunikace, jak lidí s digitálními technologiemi, tak i mezi sebou navzájem. Důkazy z výzkumů o jejich účincích a používání však zaostávají za jejich rychlostí přijetí do společnosti (McDaniel a Radesky, 2018b). V dnešní společnosti většina jedinců vlastní chytrý telefon, přičemž 46 % dospělých lidí uvádí, že by bez mobilního zařízení nemohli žít (Pew Research Center, 2019). Rainie a Zickuhr (2015) zjistili, že 90 % jedinců má svůj telefon často u sebe a 76 % si ho zřídka či vůbec nevypne. Existence těchto zařízení přináší značné přínosy pro společnost (schopnost pracovat z domova, vyhledávání informací, sociální podpora). Nese s sebou však i jistá rizika, a to potenciál narušení osobní sociální dynamiky. Toto narušení bylo Gergenem (2002) popisováno jako problém nazývaný „*absent presence*“ – fyzicky je člověk přítomen, ale mentálně nikoliv (McDaniel a Radesky, 2018b). Možnost existence zmíněného problému je způsobená novými sociálními normami, které dovolují narušení osobního prostoru technologiemi (McDaniel a Radesky, 2018b). Používání mobilních telefonů se stalo běžnou a obecně přijímanou činností jak ve veřejné, tak i v soukromé sféře. I přes to je však uživateli a ostatními lidmi v okolí popisováno jako nepříjemné narušení. Studie, které byly provedeny naznačují, že užívání mobilních zařízení doprovází méně hluboké konverzace, nižší smysl pro empatii či nárůst frustrace a konfliktů. Neustálé používání mobilních zařízení může ovlivňovat řadu oblastí života jedince, např. jeho rodičovství (McDaniel a Radesky, 2018a).

2 Negativní a pozitivní vliv užívání technologií

Studie Uhlse et al. (2014) a Rosenbluma et al. (2006) poskytují popis negativního vlivu používání technologií. Ukazují, že veškeré užívání digitálních technologií znesnadňuje čtení neverbálních podnětů druhých osob tím, že vytěsňuje osobní interakce. Při používání technologií dochází k snížení četnosti verbální a neverbální interakce (rodič se věnuje zařízení, tudíž klesá interakce s dítětem). Také schopnost rodiče reagovat na dítě je omezena.

Tyto dva faktory mohou způsobovat, že rodič není schopen dítěti poskytnout dostatečnou podporu pro to, aby mohlo samo vykonávat novou sociální či emoční dovednost (např. čtení neverbálních podnětů). Aby toho byl rodič schopen musí pochopit duševní stav dítěte a jeho motivaci k určitému chování. Avšak rodiče, kteří často využívají technologie při aktivitách s dětmi, vykazují menší pochopení duševního stavu dítěte a jejich záměrů. Při používání technologií je frekvence „face to face“ komunikace snížena, a proto je poté pro dítě obtížné číst neverbální sociální podněty druhých osob. Rodič má totiž při používání určitého zařízení neutrální výraz. Proto je pro dítě těžké ho interpretovat. Emocionální stav jiných osob je dítětem lépe interpretovaný, pokud se užívání technologií omezí (McDaniel a Radesky, 2018a).

Vliv technologií na rodinný život však není pouze negativní, technologie poskytují také určité výhody. Mnoho interakcí se v rodinách děje prostřednictvím počítačů a mobilních zařízení, přičemž většina členů domácností má pocit, že technologie mají pozitivní vliv na jejich rodinný život (Barna Group, 2011). Z výzkumů vyplývá, že partneři spolu mohou zůstat v průběhu dne díky technologiím v kontaktu a mají možnost spojit se s partnerem v případě, že jeden z nich zažívá stres. Někteří výzkumníci se také domnívají, že vztah udržovaný prostřednictvím technologií může zvyšovat závazek, komunikaci a spokojenost (McDaniel a Coyne, 2014). Ve studii Linebargera et al. (2014) bylo popsáno, že v rodinách s nízkými zdroji mohou média (elektronické knihy, aplikace či televizní vzdělávací programy) poskytnout dětem kognitivní stimulaci, která nebude mít stejný dopad jako v rodinách s vyššími zdroji. To znamená, že je potřeba zkoumat nejenom kvantitu vystavení médiím, ale také kontext a obsah vystavení médiím v raném dětství (Barr, 2019).

3 Interference a technoference

Pojem technoference (technologická interference) je definován jako „*Každodenní přerušování interpersonálních interakcí nebo společně stráveného času, ke kterému dochází v důsledku digitálních a mobilních technologických zařízení.*“ McDaniel a Radesky (2018a), str. 1. K takovým narušením může docházet při jakémkoliv typu mezilidského vztahu – při rutinách jako je hra nebo jídlo, při osobních rozhovorech nebo při pocitu vyrušení, které jedinec pociťuje v případě, že jiná osoba interaguje s digitální technologií (McDaniel a Radesky, 2018b). Vzhledem k přemístitelnosti digitálních technologií se jedinci neomezuji

k jednorázovému použití médií. Naopak vykonávají vícero činností najednou nebo současně používají vícero forem zařízení najednou. Tento multi-tasking může mít negativní dopad na mezilidské vztahy (Zurcher et al., 2020). Je někdy spojený s negativními emocemi, stresem, psychickou tísní nebo sníženým výkonem a z dlouhodobého hlediska je kognitivně vyčerpávající. V souvislosti s technoferencí lze zkoumat i hypotézu mediálního přesunu, která se domnívá, že čas strávený na digitálních technologiích znamená méně času na jiné činnosti (Zurcher et al., 2020).

3.1 Technoference a rodičovství

Ve chvíli, kdy rodič využívá svá zařízení kvůli práci či z jiných důvodů, snižuje svou schopnost reagovat na své dítě. V interakcích, kde je přítomna technoference může docházet k neoptimálním interakcím, problémům s chováním u dětí, narušené emoční pohodě dětí, stresu z rodičovství či k náhodným dětským zraněním. Rodiče jsou svým dětem méně dostupní, když používají svá zařízení. Kushley a Dunn (2018) uvádějí, že rodiče se cítí méně spojeni se svým dítětem, když jsou rozptýleni svým mobilním zařízením (Zurcher et al., 2020). Ne všichni rodiče však přiznávají, že technologie zasahují do jejich interakcí s dítětem. Příčinou je pocit, že všudypřítomné využívání technologií je přirozený stav v rodičovství, i když jeho důsledkům dostatečně nerozumí (Zurcher et al., 2020).

Rodiče při používání svých zařízení vypadají bezvýrazně – nemají žádný výraz ve tváři, na což děti reagují negativně (Zurcher et al., 2020). Taktéž Adamson a Frick (2003) tvrdí, že rodiče obvykle nemají žádný výraz, což dítě může považovat za normu či stálý výraz a reagovat na to averzivně (Barr, 2019).

V jedné ze studií děti participovaly na limitních testech chování při jídle, zatímco 70 % rodičů během toho používalo mobilní zařízení. Na základě přítomné technoference měli rodiče větší tendenci reagovat na své děti přísně (Zurcher et al., 2020). Další rozsáhlý výzkum týkající se technoference a měření účinků televize, která je puštěná v pozadí (není záměrně puštěná pro děti; děti se v danou chvíli věnují jiným aktivitám) byl proveden Lapierrrem, Piotrowskim a Linebargerem (2012). Bylo zjištěno, že ve Spojených státech amerických je batole denně vystaveno televizi v průměru 5,5 hodin. Z důvodu, že se dítě na televizi přímo nedívá, maximálně na pár sekund, pokud ho zaujme určitý zvukový efekt, si rodiče mohou myslet, že tím dítě není postiženo. Opak je však pravdou. Televize, která je

puštěná v pozadí snižuje délku hraní si dítěte, komplexnost a kvalitu hraní. Také snižuje kvalitu interakce mezi rodičem a dítětem. Z několika výzkumů vyplývá, že rodiče reagují pasivněji a pomaleji na požadavky jejich dětí o pozornost. Televize taktéž negativně ovlivňuje kognitivní vývoj, výkonné schopnosti a jazykový vývoj (Barr, 2019).

3.2 Faktory zvyšující pravděpodobnost výskytu technoference

Stres je jednoznačně jedním z činitelů, který má vliv na lidské chování a prožívání. Jeho role a schopnost ho zvládat je jedním z neprobádaných faktorů technoference. V této souvislosti je potřebné zmínit výkonnou funkci lidské psychiky. Výkonná funkce, která je společná všem lidem a pod kterou spadají kognitivní procesy jako je paměť, kontrola, pozornost, flexibilita atd. je jednou z možností, jak zvládat stres. Tyto poznatky lze aplikovat na rodiče a jejich vztah k technoferenci. Je pravděpodobné, že díky propojenosti výkonné funkce a pozornosti, rodiče se se sníženou výkonnou funkcí spíše poddají atraktivnosti internetového obsahu a oznámení na zařízeních. Za prediktor technoference lze tedy považovat frekvenci užívání technologií rodiči. Rodiče, u kterých je užívání technologií zvýšené, budou spíše akceptovat technoferenci, tedy užívání digitálních technologií za přítomnosti svého dítěte (Zurcher et al., 2020).

Rodiče, kteří mají děti s více externalizujícími problémy (např. záchvaty vzteku či emoční reaktivitou), jsou více ve stresu, což může později vést k větší technoferenci (McDaniel a Radesky, 2018a). Ve své další studii zjistili, že spojitost mezi technoferencí v interakcích mezi dítětem a rodičem a externalizací a internalizací probíhala pouze u interakcí dítěte s matkou. Zkoumali významné spojitosti mezi vnímanou rodičovskou technoferencí, vlastním vnímáním problematického užívání digitálních technologií ze strany rodičů a poruchami chování u dětí. Tedy rozdíl mezi matkami a otci spočíval v tom, že podle hodnocení matek i otců byla vnímaná technoference v interakcích mezi matkou a dítětem, spojována s externalizací a internalizací chování. Naopak technoference v interakcích mezi otcem a dítětem nebyla spojována s externalizací nebo internalizací chování ani jednoho z rodičů. Tento rozpor mezi zjištěními týkajícími se použití digitální technologie u matky oproti otci lze vysvětlit několika mechanismy. Za prvé, Lunkenheimer et al. (2011) vysvětlují, že děti regulují své emoce a chování odlišně za přítomnosti matky než v přítomnosti otce. Proto zde může figurovat jiná reakce na změny ve vnímavosti rodiče.

Za druhé, je možné, že děti denně trávily více času se svými matkami, tudíž to vytvářelo větší počet příležitostí k technoferenci při aktivitách (McDaniel a Radesky, 2018b).

3.3 Dopady technoference na rodinu

3.3.1 Dopady na rodiče a jejich komunikace s dítětem

Bylo provedeno mnoho výzkumů, které se snažily definovat problematické užívání médií. Další výzkumy se zase zaměřovaly jak používání digitálních technologií rodiči souvisí s kvalitou a kvantitou interakcí mezi rodiči a dětmi. Výzkumníci z uskutečněných pozorování rodin došli ke stejnému závěru. Zjistili, že v situaci, kdy dítě žádá o pozornost, je u rodiče přítomna větší míra nepřátelství. Vysvětlením je přesun pozornosti rodiče na mobilní zařízení. Naopak míra konverzace mezi rodičem a dítětem vykazovala nižší hodnoty. Byla také zaznamenána spojitost mezi užíváním mobilního zařízení a menším počtem interakcí např. u stravování a nižší vnímavost k dětským prosbám o pozornost na hřišti (McDaniel a Radesky, 2018a; McDaniel a Radesky, 2018b). Z provedených rozhovorů s rodiči bylo zjištěno, že se cítí kognitivně i citově ovlivněni užíváním mobilního zařízení, což jim může ztěžovat reakci a čtení behaviorálních podnětů dítěte. To se i později ve výzkumech potvrdilo. Rodiče používání mobilních zařízení odůvodňovali potřebnou pauzou od nelehkého chování svých dětí či redukcí stresu prostřednictvím zábavných aplikací (McDaniel a Radesky, 2018b).

3.3.2 Dopady na děti

McDaniel a Radesky našli asociace mezi rodičovskou technoferencí a vyššími problémy s chováním dětí, co se týče externalizace (např. emoční reaktivita či záchvaty vzteku) a internalizace, pod kterou lze zařadit např. abstinenci příznaky či úzkost (McDaniel a Radesky, 2018a). Také popisují opakující se případy, kdy se děti chovaly nevhodně, impulzivně či hloupě v situacích, kdy se rodič v průběhu stravování věnoval mobilnímu zařízení. Z rozhovorů ze studie Hinikera et al. (2016) s dětmi vyplynulo, že mají pocit, že by rodiče neměli používat digitální technologie během rodinných rutin. Očekávají od rodičů přítomnost a modelování dobrých návyků v oblasti digitálních zařízení. Odezva rodičů na toto tvrzení však byla taková, že provozují multi-tasking, díky kterému se cítí méně efektivní ve svém rodičovství (McDaniel a Radesky, 2018b). Frustrace u dětí vzniká pouhým

oznámením na zařízení, zejména v případě, pokud je důvod užívání pro dítě nejasný. Poznatky je však třeba brát s rezervou, protože chybí longitudinální studie, které by zkoumaly vztah mezi dětským chováním a rodičovskou technoferencí obousměrně a v čase (McDaniel a Radesky, 2018a).

Nynější studie potvrzují souvislosti mezi technoferencí ve vztahu rodiče a dítěte a vyšší pravděpodobností vzniku závislosti dospívajících na mobilních zařízeních. Byla potvrzena také nízká úroveň kontroly pozornosti již dříve zjištěná McDanielem a Radeskym (2018), kde jsou negativní emoce (pocit dospívajícího, že je méně důležitý než technologie; úzkost; deprese) způsobené technoferencí považovány za rozhodující faktor (Qiao a Liu, 2020).

Studie Stockdala et al. (2018) naznačuje, že 11% dospívajících se potýkalo s potížemi získat pozornost svých rodičů, když se rodiče věnovali svému technologickému zařízení. Dále 51 % dospívajících se dle Jianga (2018) setkalo s rozptylováním kvůli mobilnímu zařízení během jejich konverzace s rodičem. Toto narušení může způsobit vysokou míru závislosti dospívajících na technologiích, zejména v zemích, kde je rodina kulturně velmi zdůrazňována (např. Čína). V případě, že rodič nedodržuje pravidla, které stanovil svému dítěti v rámci užívání digitálních technologií a je u něj technoference přítomna, může docházet ke konfliktům mezi rodičem a dítětem o používání těchto technologií či k negativním emocím a projevům chování dětí. To vytváří půdu pro vznik dětské závislosti na mobilních zařízeních. Jak je známo dle Bandury (1971) a jeho teorie sociálního učení, děti jsou ovlivněny pozorováním aktivit rodičů. Tudíž mohou kopírovat chování rodičů, u kterých je technoference přítomna a tím zvyšovat rizika závislosti (Qiao a Liu, 2020).

3.3.3 Dopady na vztah

McDaniel a Coyne (2014) zjistili, že je technoference spojována s horší spokojeností ve vztahu a s většími konflikty s partnerem ohledně využívání technologií v romantickém vztahu. Výzkumy ukazují psychologické souvislosti problematického užívání mobilních zařízení – horší samoregulační schopnosti a omezenou schopnost věnovat partnerovi pozornost; náchylnost k nevědomé automatické kontrole mobilního telefonu; úzkost z odloučení od technologie a tudíž i od partnera, protože velká část komunikace probíhá prostřednictvím nějakého zařízení či pocit toho, že odpovědět na hovory a textové zprávy je nutné a vnímané jako dnešní sociální norma (McDaniel a Radesky, 2018b).

4 Snížení/řešení technoference

Zimmerle (2019) navrhl omezení času u obrazovek prostřednictvím časových kontrol a určení času pro činnosti, které se mají vykonávat bez digitálních technologií. Zurcher et al. (2020) tyto návrhy rozšiřuje o další tři typy:

1. motivování rodičů, aby se věnovali jiným aktivitám pro zmírnění stresu
2. vyzvat rodiče, kteří mají potíže s výkonnou funkcí, aby se stali svědomitějšími v copingových strategiích založených na technologiích
3. podporovat rodiče, aby vyhodnocovali jejich vlastní užívání technologií, protože jeho frekvence může ovlivnit postoje k technoferenci

Zásadním vzdělávacím krokem k vytvoření většího povědomí o činnostech v kontextu mediálního přesunu je podpora rodičů, aby si vytvořili mediální gramotnost a vyhodnotili své obecné užívání technologií. Nahrazení silných vazeb slabšími, nižší úroveň komunikace v rodinném prostředí a snížená společenská angažovanost – to jsou faktory, které jsou spojené se zvýšeným používáním digitálních zařízení (Zurcher et al., 2020).

5 Užívání technologií u dospělých

Mobilní a jiná média jsou již dlouho přijímána za způsob, jak dospělí regulují nudu či úzkost, stahují se ze sociálních interakcí či zmírňují projevy stresu. V nynější době rodiče odhadem používají digitální média (např. počítač, televizi, mobilní zařízení či tablet) v průměru 9 hodin denně, z toho 3 hodiny denně na svých mobilních zařízeních. Jelikož jsou chytré telefony lehce přenositelné a jejich používání během rodinných aktivit se velmi usnadnilo, dostalo se jim ve výzkumech speciální pozornosti. V případě rodičů lze usuzovat o užívání technologií jako o cestě, jak se vyrovnat se stresem. Jak už bylo výše zmíněno, viz kapitola „burnout syndrom“, rodičovství je náročná práce, která může vést k stresovým situacím. Rodiče se mohou snažit prostřednictvím technologií vyhledat kontakt s jinými rodiči a tím získat sociální podporu, uniknout rodičovským povinnostem či odpočinout si od vyčerpávajícím domácích rutin. Tato copingová strategie však může vytvářet riziko v podobě posilování technoference.

6 Výchova dětí

Darling (1999) charakterizuje rodičovství jako souhrnnou činnost určitých způsobů chování, které působí na dítě. Co se týče výchovného působení rodičů směrem k technologiím Livingstone a Bober (2004) naznačují dva typy odpovědnosti rodičů za podporu rozvoje svých dětí – symbolickou a materiální. Materiální roli lze vysvětlit například jako pořízení počítače pro dítě nebo jeho umístění v prostoru dětského pokoje. Symbolickou roli zase jako stanovení pravidel pro používání internetu, společné surfování na internetu či kontrola přístupu dětí na internet (Valcke et al., 2010).

Baumrind (1999) popisuje, že rodiče se snaží své děti socializovat a kontrolovat. A styl rodičovství, dokáže zachytit výkyvy tohoto snažení. První rozměr – socializace, se zaměřuje na vřelost rodičů, rodičovskou vnímavost a do jaké míry rodiče úmyslně podporují sebeprosazování, individualitu a samoregulaci. Dosáhnout toho lze tím, že jsou srozuměni se specifickými požadavky svých dětí. Jedná se tedy o rodičovskou podporu či angažovanost rodiče. Druhý rozměr – kontrola, či také rodičovská náročnost, vychází z kontroly chování dítěte. Má souvislost s požadavky začlenění dítěte do rodiny jako celku či ochotu postavit se dítěti, které neposlouchá. Rodičovská kontrola se odráží v úrovni vedení či ukončení určitého chování (Valcke et al., 2010).

Aby bylo možné účinně tvořit sociální a emocionální dovednosti dítěte, musí rodiče pochopit jeho duševní stav a motivaci k chování, aby mohli účinně zasáhnout a pomoci mu uklidnit se, identifikovat pocity a řešit problémy (McDaniel a Radesky, 2018a).

6.1 Obecné rodičovské strategie

Rodičovské výchovné styly lze rozdělit na tři základní dimenze:

1. náklonnost
2. kontrola chování
3. psychologická kontrola

Barber (1996) popisuje náklonnost, kam lze zařadit například angažovanost, podporu či vnímavost. Ta se vztahuje k propojení rodiče a dítěte a jejich interakční vřelosti. Kontrola chování, kam spadá sledování, stanovování limitů nebo požadavky na zralost, spočívá v regulaci chování dítěte prostřednictvím disciplíny. Psychologická kontrola, konkrétněji

vyvolávání pocitu viny či nedostatek lásky, vyplývá z toho, že rodiče ovládají emoce a chování dítěte psychologickými prostředky. Tři dimenze rodičovství mají souvislost s chováním dětí a dospívajících. Například vysoká úroveň kontroly chování asociuje nízkou úroveň externalizujících problémů, protože kontrola chování podporuje samoregulaci a dodržování pravidel. Psychologická kontrola zase souvisí s internalizací problémů, například úzkost či depresivní nálada. K přizpůsobení dětí a dospívajících však dochází na základě určité kombinace parametrů ve stylu rodičovství, na čem se shodlo mnoho výzkumníků (Aunola a Nurmi, 2005).

Maccoby a Martin (1983) tvrdí, že tradiční paradigma stylu rodičovství spočívá v kombinaci různých úrovní kontroly chování a náklonnosti, což podporuje předchozí tvrzení. Například autoritativní rodičovství (vysoká úroveň rodičovské náklonnosti a kontroly chování) je spojeno s přizpůsobením u dětí různého věku. Naopak autoritářské rodičovství (vysoká kontrola chování a nízká náklonnost) a benevolentní (shovívavé) rodičovství (nízká kontrola chování) jsou spojována s různými druhy nepřizpůsobivosti u dítěte (Aunola a Nurmi, 2005).

6.2 Výchové styly

Rodičovský styl výchovy, považovaný za psychologický konstrukt, lze charakterizovat jako souhrn strategií, které rodiče využívají při výchově svého dítěte. Strategie se týkají emoční vřelosti rodiče k dítěti, komunikačního stylu, disciplíny, možnosti sociálních interakcí, míry kontroly či protektivity. Existuje vícero faktorů, které mají význam pro rodičovský styl – socioekonomická situace rodiny, kultura, temperament rodičů i dítěte a místo, kde bydlí. Feldman a Wentzel (1990) našli spojitost mezi sebekontrolou dětí a chováním rodičů. Motivace a podpora dětí k samostatnosti vedla k větší míře sebekontroly. Naopak vysoce striktní chování rodičů vedla k nižší míře sebekontroly. Při výchově rodič využívá tři základní strategie – zákaz, vysvětlení a fyzickou sílu, kdy se ukázalo, že vysvětlení je nejefektivnější cestou k psychickému vývoji dítěte (Thorová, 2015).

Rodičovské styly lze rozlišit na čtyři základní typy (Baumrind, 1999; Maccoby and Martin, 1983):

1. shovívavý styl rodičovství
2. nedbalý styl rodičovství

3. autoritativní styl rodičovství
4. autoritářský styl rodičovství

Někteří autoři například Valcke aplikují čtyři typy obecných rodičovských stylů v kontextu používání technologií.

U prvního stylu rodičovství rodiče nepředkládají dětem jasně vymezené hranice, vyhýbají se střetům se svými dětmi a v případě, že po nich něco dítě žádá, poddají se jejich požadavkům. Investice probíhá v oblasti rodičovské vřelosti, figuruje zde ale absence pokynů, kdy se rodič řídí myšlenkami dítěte (Valcke et al., 2010). Po dítěti není nic vyžadováno, rodiče kladou málo požadavků. S dítětem komunikují, avšak spíše na kamarádské úrovni (Thorová, 2015.) V případě nedbalého stylu rodičovství je charakteristická nízká úroveň kontroly a nízká míra zapojení. Také se mu říká „nezúčastněné rodičovství“. Nefiguruje zde ani restriktivní ani podpurný postoj například k užívání internetu dětmi (Valcke et al., 2010). Rodiče se o dítě nezajímají, nevěnují mu pozornost. Rodiče mají k dítěti omezenou citovou vřelost a příliš se nezapojují do jeho života (Thorová, 2015). Pro třetí styl rodičovství je typické stanovení jasně daných pravidel, která ale neomezují určité chování. Rodiče spíše očekávají, že děti budou zodpovědné, tedy bude docházet k samoregulaci. Co se týče internetu, stanoví například pravidla, které jsou ve vztahu k načasování používání internetu. Když dítě trestají, vysvětlí mu důvody. Aktivně se o dítě zajímají, ptají se ho na jeho pocity a názory. Poslední styl, autoritářský, je typický vyžadováním dodržování pravidel bez vysvětlení. Jedná se o bezpodmínečnou poslušnost. V kontextu užívání internetu nejsou rodiče ochotni s dítětem diskutovat, dítě musí přijmout jejich postoj (Valcke et al., 2010). Rodiče tedy často využívají tresty a spíše konají, než že by dítěti něco vysvětlovali. Po dítěti je požadován výkon a respekt k autoritě (Thorová, 2015).

Při výchově nemusí rodič využívat pouze jeden z rodičovských stylů výchovy, může kombinovat části i z jiných stylů. Také rodiče se ve výchově odlišují – matka i otec mohou mít rozdílné přístupy (Thorová, 2015).

6.3 Výchovné styly a problémové chování dětí

Několik studií zkoumalo roli rodičovských stylů v internalizaci a externalizaci problémového chování dětí a dospívajících. Bylo naznačeno, že zejména kombinace rodičovských charakteristik má vliv na vývoj dítěte, ačkoliv tři rozměry rodičovského stylu

v tom také hrají roli. Externalizující chování se skládá z projevů podsociální, kdy jsou negativní emoce zaměřeny proti druhým lidem. Projevují se jako hněv, frustrace či agresivita. Internalizace chování naproti tomu zahrnuje strach, úzkost či zábrany a vychází z příliš silné samoregulace. Tyto emoce jsou zaměřeny na sebe spíše než na ostatní. Oba typy chování vedou k problémům v různých oblastech života a jsou od raných školních let poměrně stabilní (Aunola a Nurmi, 2005). Aunola a Nurmi (2005) ve své studii zjistili, že vysoká úroveň mateřské psychologické kontroly a vysoké náklonnosti předpovídá vyšší vnitřní a vnější problémové chování u dětí během přechodu z mateřské školy na školu základní, což byl nečekaný výsledek. Jedním z vysvětlení je, že tento styl výchovy může dítěti signalizovat nekonzistentní sdělení a to může mít negativní dopad na dítě. Naproti tomu vysoká úroveň kontroly chování matky v kombinaci s nízkou úrovní psychologické kontroly predikuje pokles vnějších problémů u dítěte. Nejvíce škodlivá kombinace ve vývoji dítěte se ukázala kombinace nízké náklonnosti a nízké psychické kontroly, kterou lze charakterizovat jako zanedbávanou a odpoutanou rodičovskou péči (Aunola a Nurmi, 2005).

6.4 Faktory, které ovlivňují styl rodičovství v kontextu médií

Některé rodičovské charakteristiky interagují se styly rodičovství a hrají v nich roli. Aunola et al. (2000) naznačují, že otcové si osvojují spíše dominantní autoritářský styl rodičovství, zatímco matky většinou autoritativní styl rodičovství. V porovnání s pěstouny, opatrovníky či prarodiči jsou rodiče náchylnější k upoutání se k silnějšímu kontrolnímu postoji. Pauwels et al. (2008) popisuje dopad úrovně vzdělání rodičů. U rodičů, kteří jsou vysoce vzdělaní lze pozorovat větší kontrolu a více rodičovské vřelosti (Valcke et al., 2010). To může být způsobeno tím, že už mají určitou zkušenost a znalost s internetem. Rodiče, kteří mají zdravý základ znalostí ohledně internetu, si uvědomují rizika spojená s užíváním technologií. Prokazují odlišné rodičovské chování v kontextu užívání internetu jejich dětmi, kde podpora a kontrola je považována za velmi důležitou. S tím souvisí příklad rodin imigrantů. Ti se zdají být méně obeznámeni s digitálními technologiemi, což má za následek méně poradenských a kontrolních činností. Dalším faktorem, který hraje roli, je věk rodiče. Mladší rodiče více vedou a méně ovládají než starší rodiče. Též je důležité zmínit počet dětí v rodině. Duimel a de Haan (2007) naznačují, že v početnějších rodinách je pozorována menší podpora a kontrola v kontextu používání internetu dětmi. V neposlední řadě je dítě a

jeho vlastnosti faktorem, který může ovlivnit styl rodičovství. Aunola et al. (2000) uvedl, že k synům se spíše přistupuje liberálním stylem výchovy a k dcerám spíše autoritativně. Pravidla jsou tedy více definována pro dcery, se kterými i rodiče více komunikují. Z jiných výzkumů vyplynulo, že mladší děti jsou na internetu více kontrolovány v porovnání s mladistvými (Valcke et al., 2010).

7 Mediální výchova

Média by měla být považována za podstatnou součást prostředí, ve kterém dochází k vývoji dítěte. Při výzkumech je nezbytné se zaměřit na celou domácnost, včetně neřízeného či nezamýšleného vystavení dítěte technologiím (např. puštěná televize, na kterou se nikdo nedívá). U mladších dětí je využívání technologií řízeno rodičovskými nařízeními. Americká pediatrická akademie AAP (2016) doporučuje rodičům, aby své děti do 18 měsíců co nejméně vystavovali většině typů médií (Barr, 2019). Barr a Linebarger (2017) zjistili, že rodiče málokdy dají na tato doporučení a přivádí své děti už v kojeneckém věku do světa digitálního. O tom svědčí získané informace od Rideout (2017) – děti do 2 let jsou vystaveny médiím zhruba 1 hodinu denně; děti ve věku 2 až 4 let zhruba 2 hodiny denně a 46 % všech dětí do 2 let už používaly mobilní zařízení. 42 % rodičů přiznalo, že mají puštěnou televizi většinu času nebo vždy, bez ohledu na to, jestli se na ní někdo dívá (Barr, 2019).

„Digitální domorodci“ jak říká Prensky (2001) či Oblinger a Oblinger (2005) „síťová generace“ jsou názvy pro současnou generaci malých dětí. Nazývá se tak, protože nezažila svět bez internetové a komunikační technologie. Děti využívají internet k zábavě, vzdělávání i vzdělání a v neposlední řadě jsou také oslovovány prostřednictvím takzvaného „gamevertisingu“ (Youn, 2008), což lze přeložit jako činnost, při které je reklama produktu zveřejněná v rámci videohry. Děti tudíž plní roli aktivních spotřebitelů. Z dostupných výzkumů je zřejmé, že využívání internetu dětmi je především domácí činnost. Až 91 % dětí, které navštěvují základní školu brouzdají na internetu v domácím prostředí. Tím vzniká hlavní role rodičů v internetovém vzdělávání svých dětí, což není nic lehkého vzhledem k existenci takzvané „generační propasti“ dle Mitchella et al. (2005), která je charakteristická sebevědomým užíváním internetu u dětí oproti svým rodičům. Rodiče spíše považují své dítě za „domácího guru“ v kontextu internetu či počítače. Jelikož malým dětem

chybí dostatečná digitální gramotnost pro zvládnutí rizik spojených s užíváním internetu, je potřeba mediální či „sít'ové“ výchovy naprosto evidentní (Valcke et al., 2010).

Podle Vanlanduyta a De Cleyna (2007) lze rozlišit pět rizikových oblastí na internetu:

1. Riziko negativního emocionálního dopadu díky vystavení dítěte násilí či pornografií
2. Riziko negativního dopadu na sociální vztahy (kyberšikana nebo kyberstalking)
3. Riziko negativního dopadu na řízení času často spojené se závislostí na internetu
4. Riziko negativního dopadu na fyzické zdraví (obezita či bolesti svalů)
5. Riziko komerčního vykořisťování

Je podstatné brát v úvahu, že rodiče zmíněným rizikům zcela nerozumí a jelikož je přijetí internetu dnešní generací dětí rychlé, stává se klíčové pro výzkum o modelech přijímání technologií (TAM) (Valcke et al., 2010).

S odkazem na výše zmíněnou rodičovskou vřelost se u rodičů předpokládá, že vytvoří respektující a jisté prostředí, aby děti měly dostatek možností klást otázky, týkající se užívání internetu. Proto je nutná existence takové atmosféry, která bude přístupná pro diskusi o bezpečnosti na internetu. Z výzkumu Duimela a de Haana (2007) však vyplývá, že méně než 67 % rodičů hovoří se svými dětmi ohledem užívání internetu. Také pouze jedna třetina rodičů surfuje na internetu společně se svým dítětem, i když je pozitivní dopad jasně prokazatelný. Co se týče rodičovské kontroly, bylo zjištěno, že zhruba polovina rodičů spoléhá na kontrolu historie internetového prohlížeče či instalaci filtru (děti mají omezený přístup) spíše než na fyzickou přítomnost při používání internetu. Výzkumníci Wang et al. (2005) uvádí, že rodiče omezují čas, kdy mají děti přístup k internetu a rozhodují, jestli mohou v daný moment na internet. Také kontrolují internetové stránky, avšak pouze malá část rodičů explicitně uvádí pravidla, kdy mají děti přístup k používání internetu. Walrave et al. (2008) zjistili, že většina mladých lidí, přesněji 86,8 %, má volný přístup k internetovým stránkám (Valcke et al., 2010).

8 Shrnutí teoretické části

Technoference je relativně nový fenomén a řadí se mezi velice aktuální témata. Zatím se o něm neví mnoho, ale už teď je zřejmé, že může mít negativní dopady na vztahy či komunikaci mezi rodičem a dítětem a celkově negativně ovlivňovat dynamiku rodiny.

Literatura týkající se tohoto tématu se převážně věnuje důsledkům či jakým způsobem technoference působí na prostředí rodiny. Málo se ale ví o tom, co ovlivňuje její výskyt. Z teoretické části je patrné, že používání technologií rodiči, stres a dítě s externalizujícími problémy (má souvislost s již existujícím stresem u rodiče) jsou významné prediktory technoference. Nic jiného se však o této oblasti neví. Proto bych se ráda ve výzkumném šetření zabývala, jaké jsou další prediktory technoference, tudíž které rodiny mohou být potenciálně tímto jevem více ohroženy. Již existují určitá doporučení, jakým způsobem technoferenci snížit viz kapitola 4, tj. máme řešení jak s technoferencí pracovat, ale nevíme, které rodiče je potřeba vzdělávat. V empirické části se tedy zaměřím na možné prediktory technoference u rodičů, jelikož důsledky jsou již více prozkoumány.

9 Cíle empirické části práce a výzkumné otázky

Výsledkem teoretické části je předpoklad, že technoference a výchovný styl jsou nezávislé fenomény, které mohou ovlivňovat míru problémového užívání technologií, a to jak u rodičů, tak u dětí. Z tématu výchovy je patrné, že určité výchovné styly mohou mít souvislost s výskytem a mírou nepřiměřeného nebo nesprávného (děti neznají rizika a pravidla) užívání. Lze tedy uvažovat, že rodiče, kteří využívají určitý styl výchovy mají jistý postoj k technologiím, jejich užívání atd., charakteristický pro daný výchovný styl. A to se poté odrazí v tom, jakým způsobem předávají informace o médiích svým dětem. Různé charakteristiky rodiče např. věk, úroveň vzdělání, socioekonomický status rodiny či jakým způsobem přistupují oni sami k technologiím ovlivňuje výchovu jejich dětí i samotný výskyt technoference. Tedy technoference má zřejmě dopad na výchovu dítěte, ale nepojí se s žádným obecným výchovným stylem.

Od technoference se jde vydat dvěma směry. Jedním směrem jsou dopady technoference na rodinu, které jsou popsány v teoretické části a jsou obsahem většiny dosavadních výzkumů. Zde lze zařadit i výchovu včetně mediálního rodičovství (i když o tom lze polemizovat, jestli nemůže být také součástí prediktorů, proto také těmto proměnným bude věnována okrajová pozornost v rámci empirické části). Druhým směrem jsou prediktory technoference, tedy faktory, které mohou technoferenci vyvolávat nebo s ní být nějak asociované a které ještě nejsou tolik prozkoumány. Hlavním předmětem zkoumání v rámci empirické části tedy bude souvislost mezi technoferencí a problematickým užíváním technologií u rodičů, jelikož je

žádané posunout poznání týkající se možného ohrožení rodičů a jejich rodin (dle negativních dopadů zmíněných v teoretické části). Druhým předmětem zkoumání bude souvislost mezi technoferencí a sociodemografickými charakteristikami. To by mohlo umožnit provádět cílené intervence pro určitou ohroženou skupinu rodin. Předpokládanými charakteristikami jsou sourozenci; vzdělání rodičů; země (Česko, Slovensko, Finsko).

Výzkumný cíl:

- Zjistit jaký je vztah mezi technoferencí a problematickým užíváním technologií u rodičů.
- Odhalit rodiny obzvláště ohrožené výskytem technoferece.
- Zjistit, jaké sociodemografické charakteristiky jsou asociované s technoferencí.
- Zjistit, jaké jsou vztahy mezi technoferencí a výchovou.

Výzkumné otázky:

- Existuje vztah mezi vyšší mírou technoferece a problematickým užíváním technologií u rodičů (jenom rodič užívá technologie nebo je používá nekontrolovatelně)?
- Existuje souvislost mezi technoferencí a sociodemografickými charakteristikami (vzdělání rodiče, sourozenci, země – Česko, Slovensko, Finsko)?

10 Metodologie

10.1 Design

Metodou výzkumu bylo průřezové dotazníkové šetření, které probíhalo od dubna do června 2021 v České republice, na Slovensku a ve Finsku. Účastníky byli rodiče či pečovatelé o děti, které navštěvují 1. – 3. stupeň základní školy. Respondenti byli vybráni na základě náhodného stratifikovaného výběru vzorku. Výsledky studie byly založeny na výpovědích od rodičů. Dotazník měl 9 tematických částí. Na většinu otázek respondent odpovídal na několikabodové škále. K výzkumu pro tuto práci byly použity data z oddílu se sociodemografickými charakteristikami účastníka, z oddílu zaměřeného na užívání digitálních technologií respondenta, z oddílu rodičovských stylů v kontextu technologií a oddílu obecných rodičovských stylů výchovy. Výzkumné šetření bylo realizováno v rámci

studie podpořené GAČR „Vliv rodičovských výchovných strategií na míru a způsob užívání digitálních technologií malými dětmi (ve věku 6-9 let)“.

V tomto výzkumu byly zkoumány pět proměnných. Nejdůležitější proměnné byly technoference a problematické užívání technologií u rodičů, které vysvětluje největší množství variability. V případě, že má rodič potenciál k závislosti na digitálních zařízeních, je velice pravděpodobné, že bude technoferentní (primární cílová skupina). Dalšími proměnnými byly sociodemografické charakteristiky rodin jako je přítomnost sourozenců v rodině; vzdělání rodiče a země, ve které daná rodina bydlí (Česko, Slovensko, Finsko).

10.2 Sběr dat

Data byla shromažďována prostřednictvím softwaru LimeSurvey pro online průzkumy. V Česku si školy mohly vybrat možnosti sběru dat offline (tužka - papír). V tomto případě přidělený učitel obdržel obálky s vytištěnými nevyplněnými dotazníky, rozdával je domácnostem dětí v cílových třídách a pak si je v zapečetěných obálkách vyzvedl zpět. Online i offline průzkumy trvaly přibližně 15-30 minut. Údaje od všech účastníků, kteří poskytli souhlas k účasti, byly zkontrolovány z hlediska platnosti a chybějících údajů. Vyloučení byli účastníci s více než 25 % chybějícími údaji a účastníci s dětmi mimo cílové věkové skupiny (6-11 let). Vyloučení byli rovněž účastníci ze Slovenska a Finska, kteří oznámili, že se v době sběru dat nezúčastnili školní docházky (N=32). Stejně tak byli vyloučení účastníci, kteří neoznámili, zda jejich děti chodily do školy osobně (N = 11). Konečný vzorek sestával z 1915 účastníků – 1099 z Česka, 447 ze Slovenska a 369 z Finska. Vzorek z Česka byl rozdělen do dvou dílčích vzorků podle toho, zda byly školy v souvislosti s pandemií COVID-19 zavřené nebo otevřené.

10.3 Výzkumný soubor

Účastníci výzkumu byli rodiče/pečovatelé dětí navštěvující první, druhý nebo třetí stupeň vybraných základních škol v Česku, na Slovensku a Finsku. Rodiče/pečovatelé byli pozváni k účasti na této studii učiteli nebo řediteli vybraných škol. Výběr spolupracujících škol byl založen na stratifikovaném náhodném výběru vzorku. Domácnosti dětí byly zpřístupněny prostřednictvím spolupracujících základních škol v Česku, na Slovensku a ve Finsku. Školy byly vybrány v lednu 2021 a přijaty v únoru a březnu 2021. Nábor a sběr dat probíhal od

dubna do června 2021. V Česku částečně docházelo ke sběru dat v období online školního vzdělávání způsobeného pandemií COVID-19.

10.4 Statistické zpracování dat

Hrubá data byla exportována a vyčištěna. Byly odstraněny neúplné a chybějící reporty. Získaná data byla poté zpracována prostřednictvím statistických analýz v počítačovém programu „Jamovi“. Provedena byla deskriptivní analýza – maxima a minima, míry centrální tendence, šikmost a špičatost; korelační matice pro proměnné (sociodemografické charakteristiky a problémové užívání technologií u rodičů) ve vztahu k technoferenci; ANOVA pro zjištění rozdílů a Post Hoc testy pro odhalení významnosti mezi skupinami.

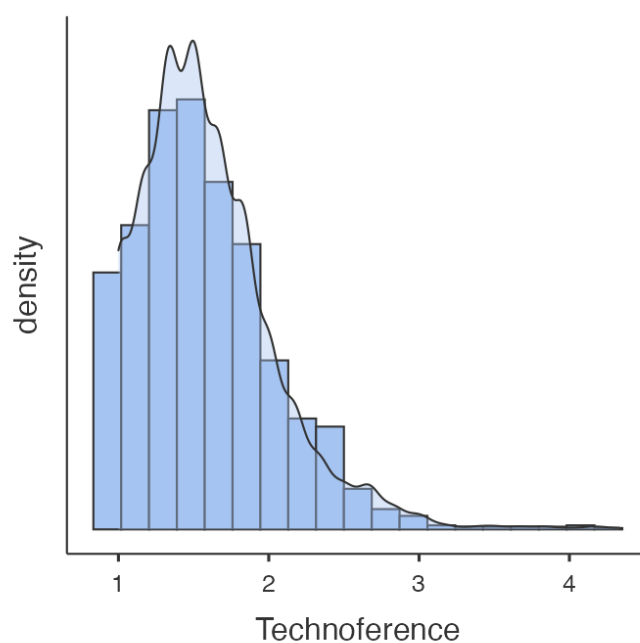
11 Výsledky

11.1 Deskriptivní statistika technoference

Pro analýzu technoference byla použita deskriptivní statistika viz tabulka č. 1. Technoference by měla nabývat hodnot od 1 do 5. Rodič, který není technoferentní by teoreticky dosáhl hodnoty 1 a rodič s vysokou mírou technoference by dosáhl hodnoty 5. Minimální hodnota je 1, maximální hodnota je 4,33. Na základě maximální hodnoty lze říci, že se v souboru vzorku nachází technoferentní respondenti. Rozdíl mezi průměrem (1,6) a mediánem (1,5) je velmi malý. Směrodatná odchylka činí 0,455. Pro lepší vizualizaci hodnot (např. průměru) byl použit histogram s křivkou hustoty, který ukazuje rozložení naměřených hodnot proměnné v rámci souboru – graf č. 1. Na něm lze dobře vidět, že nejčastěji respondenti skórovali mezi hodnotami 1 a 2. Šikmost (1,38) i špičatost (3,54) je větší než by měla být, což odpovídá ne zcela přiměřenému rozložení. Z grafu č. 1 lze také vyčíst zhuštění v hodnotách 1 – 2,5, tj. hodnoty 1 – 2,5 jsou četnější než hodnoty 2,5 – 5.

Tabulka 1: Popisná statistika pro proměnnou
technoference

	Technoference
N	1864
Missing	51
Mean	1.60
Median	1.50
Standard deviation	0.455
Minimum	1.00
Maximum	4.33
Skewness	1.38
Std. error skewness	0.0567
Kurtosis	3.54
Std. error kurtosis	0.113

Graf č. 1 Histogram pro proměnnou technoference

11.2 Korelační matice vztahu technoference a problémového užívání u rodičů, rodičovské kontroly, rodičovské vřelosti a denního „screen time“

Z tabulky č. 2 je patrná vysoká korelace mezi technoferencí a problémovým užíváním technologií u rodičů. Korelační (Pearsonův) koeficient nabývá hodnoty 0,466 (přímá úměrnost), tj. technoference souvisí s problémovým užíváním technologií u rodičů. Tedy čím více rodiče využívají digitální technologie, tím je větší technoference. V případě těchto hodnot technoference je zároveň menší rodičovská kontrola, která vykazuje hodnotu $-0,105$ (záporný vztah). Ta však vykazuje slabý vztah s technoferencí. Z výsledků lze pozorovat, že také rodičovskou vřelost rodiče reportují jako menší – hodnota $-0,156$ (záporný vztah). Vztah se screen timem dětí je překvapivě velmi malý – hodnota $0,07$. Z důvodu nenormálního rozložení proměnné technoference byla analýza provedena také neparametricky (Spearmanův korelační koeficient), přičemž výsledky byly ekvivalentní.

Tabulka 2 Korelační matice vztahů technofernce a problémového užívání u rodičů, rodičovské kontroly, rodičovské vřelosti a denního screen time

		Technoference	Problémové užívání u rodičů	Rodičovská kontrola	Rodičovská vřelost	Denní screen time
Technoference	Pearson's r	—				
	p-value	—				
	Spearman's rho	—				
	p-value	—				
Problémové užívání u rodičů	Pearson's r	0.466	—			
	p-value	< .001	—			
	Spearman's rho	0.450	—			
	p-value	< .001	—			
Rodičovská kontrola	Pearson's r	-0.105	-0.152	—		
	p-value	< .001	< .001	—		
	Spearman's rho	-0.119	-0.162	—		
	p-value	< .001	< .001	—		
Rodičovská vřelost	Pearson's r	-0.156	-0.283	0.109	—	
	p-value	< .001	< .001	< .001	—	
	Spearman's rho	-0.160	-0.259	0.104	—	
	p-value	< .001	< .001	< .001	—	
Denní screen time	Pearson's r	0.070	0.082	0.069	-0.014	—
	p-value	0.003	< .001	0.002	0.535	—
	Spearman's rho	0.058	0.085	0.073	-0.019	—
	p-value	0.013	< .001	0.001	0.395	—

11.3 Korelační matice vztahu technoference a mediální výchovy, problémového užívání u dětí a problémového užívání u rodičů

Co se týče vztahu mediálního rodičovství a technoference byly výsledky dle očekávání viz tabulka č. 3. Technoference má záporný vztah k oběma mediálním rodičovským strategiím – aktivní zprostředkování – hodnota $-0,16$ a restriktivní zprostředkování – hodnota $-0,23$. Obě strategie jsou na hranici slabého až středního vztahu. Pod ISU spadají problematické vzorce užívání technologií u dětí (u jídla, před spaním apod.). Z tabulky č. 3 lze vyčíst, že určitý vztah s technoferencí ISU má – nabývá hodnoty $0,23$. Také vztah mezi problémovým užíváním rodičů a problémovým užíváním dětí není zanedbatelný – hodnota $0,247$.

Tabulka 3 Korelační matice vztahů technoference a aktivního zprostředkování, restriktivního zprostředkování, problémového používání u dětí a problémového užívání u rodičů

		Technoference	Aktivní zprostředkování	Restriktivní zprostředkování	ISU	Problémové užívání u rodičů
Technoference	Pearson's r		—			
	p-value		—			
	Spearman's rho		—			
	p-value		—			
	Kendall's Tau B		—			
	p-value		—			
Aktivní zprostředkování	Pearson's r		-0.160	—		
	p-value		< .001	—		
	Spearman's rho		-0.198	—		
	p-value		< .001	—		
	Kendall's Tau B		-0.145	—		
	p-value		< .001	—		
Restriktivní zprostředkování	Pearson's r		-0.230	0.466	—	
	p-value		< .001	< .001	—	
	Spearman's rho		-0.265	0.446	—	
	p-value		< .001	< .001	—	
	Kendall's Tau B		-0.193	0.327	—	
	p-value		< .001	< .001	—	
ISU	Pearson's r		0.230	-0.155	0.280	—
	p-value		< .001	< .001	< .001	—
	Spearman's rho		0.233	-0.191	0.304	—
	p-value		< .001	< .001	< .001	—
	Kendall's Tau B		0.172	-0.138	0.218	—
	p-value		< .001	< .001	< .001	—
Problémové užívání u rodičů	Pearson's r		0.466	-0.194	0.271	0.247
	p-value		< .001	< .001	< .001	< .001

Tabulka 3 Korelační matice vztahů technoference a aktivního zprostředkování, restriktivního zprostředkování, problémového používání u dětí a problémového užívání u rodičů

	Technoference	Aktivní zprostředkování	Restriktivní zprostředkování	ISU	Problémové užívání u rodičů	
Spearman's rho		0.450	-0.234	0.301	0.272	—
p-value		<.001	<.001	<.001	<.001	—
Kendall's Tau B		0.344	-0.169	0.216	0.199	—
p-value		<.001	<.001	<.001	<.001	—

11.4 Regresní modely (lineární regrese)

Lineární regrese byla použita pro zkoumání vztahů mezi technoferencí a sociodemografickými charakteristikami a problémovým užíváním u rodičů. Tabulka č. 4 obsahuje výčet všech proměnných – 1 – země (Česko, Slovensko, Finsko), 2 – vzdělání rodičů, 3 – ročník ZŠ, který dítě navštěvuje, 4 – sourozenci, 5 – neúplná rodina, 6 – problémové užívání u rodičů. Důležitou hodnotou je R^2 (koeficient determinace), který ukazuje celkový rozsah vysvětlené míry mezi respondenty. Vysvětlující hodnota proměnné „země“ je velmi malá – 0,0205 a stejně tak ostatní proměnné: vzdělání rodičů – 0,0488; ročník dítěte – 0,0540; sourozenci – 0,0690 a neúplná rodina – 0,0693. Největší efekt dělá opět problematické užívání rodičů – 0,2723, tedy vysvětluje největší množství variability – 27 %. Sociodemografické charakteristiky dohromady vysvětlují 7 % variability.

Tabulka 4 Koeficient determinace pro jednotlivé testované modely

Model	R	R ²
1	0.143	0.0205
2	0.221	0.0488
3	0.232	0.0540
4	0.263	0.0690
5	0.263	0.0693
6	0.522	0.2723

V tabulce č. 5 lze vidět porovnání modelů. Ukazuje, zda byl rozdíl po přidání další proměnné významný. Skoro všechny proměnné zlepšily prediktivní sílu tohoto modelu s výjimkou neúplné rodiny. Ta nemá na technoferenci vliv, jelikož je její explanační hodnota velmi malá. Největší přírůstek vznikl po přidání bloku č. 6, tedy problematické užívání technologií u rodičů

Tabulka 5 Porovnání testovaných modelů

Comparison							
Model	Model	ΔR^2	F	df1	df2	p	
1	- 2	0.02826	21.121	2	1422	< .001	
2	- 3	0.00520	3.900	2	1420	0.020	
3	- 4	0.01508	11.483	2	1418	< .001	
4	- 5	2.54e-4	0.386	1	1417	0.535	
5	- 6	0.20304	395.091	1	1416	< .001	

Co se týče technoference je z hlediska zemí rozdíl mezi Slovenskem a Českem (vzorek online vzdělávání), avšak efekt není velký (tabulka č. 6). Vzdělání rodičů mělo škálu 2 – 4, kde 2 znamená základní škola nebo učiliště, 3 střední škola a 4 vysoká škola. Rozdíl u vzdělání vytváří až vysoká škola. To znamená, že mezi učilištěm a ukončením školy maturitní zkouškou není rozdíl. Rozdíl je mezi vysokou školou a učilištěm, i když efekt není velký. Ročníky dětí mají velmi nízký efekt. Určitý rozdíl se ukazuje mezi dětmi z 1. a 2. ročníku a mezi dětmi z 1. a 3. ročníku. Pokud jde o sourozence, mladší sourozenec nemá

efekt, starší sourozenec je statisticky významný, ale efekt je spíše menší. Neúplná rodina nemá žádný efekt. Největší efekt lze zaznamenat u problémového užívání technologií u rodičů, kde je regresní koeficient 0,44.

Tabulka 6 Regresní model pro data o technoferenci

Predictor	Estimate	SE	t	p
Intercept ^a	0.9792	0.0593	16.517	<.001
Země_covid:				
CZE-home – SVK	0.1027	0.0279	3.683	<.001
CZE – SVK	0.1115	0.0283	3.938	<.001
FIN – SVK	0.0922	0.0310	2.969	0.003
Vzdělání rodičů:				
2 – 4	-0.1239	0.0321	-3.864	<.001
3 – 4	-0.0734	0.0222	-3.308	<.001
Ročník ZŠ dítěte				
2 – 1	-0.0482	0.0238	-2.023	0.043
3 – 1	-0.0558	0.0248	-2.246	0.025
Mladší sourozenec:				
1 – 0	0.0183	0.0304	0.602	0.548
Starší sourozenec:				
1 – 0	-0.0824	0.0307	-2.686	0.007
Neúplná rodina:				
1 – 0	-0.0210	0.0274	-0.766	0.444
Problémové užívání u rodičů	0.4393	0.0221	19.877	<.001

^a Represents reference level

11.5 Dílčí analýzy významných proměnných

Z tabulky č. 6 lze zaznamenat, že by bylo potřeba blíže prozkoumat proměnné země, vzdělání rodičů, starší sourozenec a problémové užívání technologií u rodičů. Jelikož jsou v modelu více než dvě kategorie, je žádoucí provést dílčí analýzy na jednotlivé proměnné. K tomu byla využita ANOVA – analýza rozptylu pro každou významnou proměnnou, abychom zjistili rozdíly mezi skupinami a abychom prozkoumali mezi kterou skupinou jsou rozdíly významné prostřednictvím post hoc testů.

11.5.1 Sourozenci

Technoference se objevuje u nejstarších dětí, tzn. dítě má mladšího sourozence. Podle získaných hodnot je starší dítě více ohrožené technoferencí než jeho sourozenci viz tabulka 8. Pro lepší vizualizaci je tato proměnná zobrazena v grafu č. 2.

Tabulka 7 ANOVA -technoference a pozice dítěte mezi sourozenci

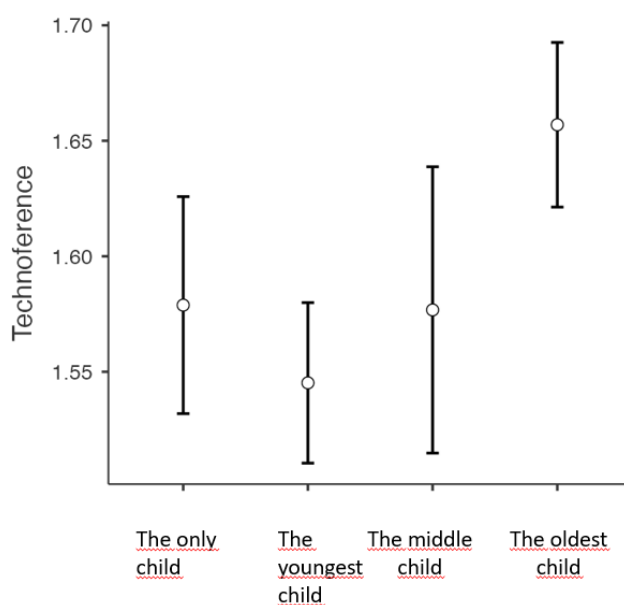
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2	η^2p	ω^2
Pozice dítěte mezi sourozenci	4.07	3	1.357	6.76	< .001	0.011	0.011	0.010
Residuals	360.33	1795	0.201					

Tabulka 8 Post Hoc komparace – pozice dítěte mezi sourozenci

Komparace							
Pozice dítěte mezi sourozenci	Pozice dítěte mezi sourozenci	Mean Difference	SE	df	t	$p_{\text{bonferroni}}$	
jedináček	- nejmladší dítě	0.03365	0.0298	1795	1.1297	1.000	
	- prostřední dítě	0.00207	0.0397	1795	0.0523	1.000	
	- nejstarší dítě	-0.07808	0.0301	1795	2.5973	0.057	
nejmladší dítě	- prostřední dítě	-0.03157	0.0362	1795	0.8716	1.000	

Tabulka 8 Post Hoc komparace – pozice dítěte mezi sourozenci

Komparace						
Pozice dítěte mezi sourozenci	Pozice dítěte mezi sourozenci	Mean Difference	SE	df	t	pbonferroni
-	nejstarší dítě	-0.11173	0.0254	1795	4.4033	< .001
prostřední dítě	- nejstarší dítě	-0.08015	0.0365	1795	2.1988	0.168

Graf 2 pozice dítěte mezi sourozenci

Tabulka 9 pozice dítěte mezi sourozenci

Pozice dítěte mezi sourozenci	Mean	SE	95% Confidence Interval	
			Lower	Upper
Jedináček	1.58	0.0239	1.53	1.63
Nejmladší dítě	1.55	0.0177	1.51	1.58
Prostřední dítě	1.58	0.0316	1.51	1.64
Nejstarší dítě	1.66	0.0182	1.62	1.69

11.5.2 Vzdělání rodiče

Zde se liší skupiny učiliště a vysoké školy a střední školy a vysoké školy viz tabulka č. 11.

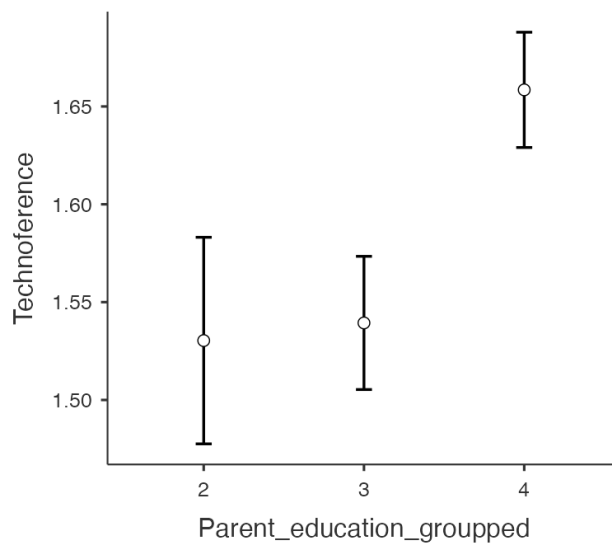
Tabulka 10 ANOVA – Technoference a vzdělání rodiče

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2	η^2p	ω^2
Vzdělání rodiče	6.85	2	3.426	17.0	<.001	0.018	0.018	0.017
Residuals	372.53	1843	0.202					

Tabulka 11 Post Hoc komparace – vzdělání rodiče

Komparace						
Vzdělání rodiče	Vzdělání rodiče	Mean Difference	SE	df	t	pbonferroni
SOU	- SOŠ/GYM	-0.00902	0.0320	1843	-0.282	1.000
	- VŠ	-0.12814	0.0308	1843	-4.157	<.001
SOŠ/GYM	- VŠ	-0.11911	0.0230	1843	-5.189	<.001

Graf č. 3 ukazuje hodnoty SOU bez maturity – č. 2, střední vzdělání s maturitou – č. 3 a vysokoškolské vzdělání – č. 4. Nejvíce technoferentní jsou vysokoškolsky vzdělaní rodiče, tj. nejvíce jsou ohrožené vysokoškolsky vzdělané matky (90 % respondentek byly matky).

Graf 3 vzdělání rodiče

Tabulka 12 vzdělání rodiče

Vzdělání rodiče	Mean	SE	95% Confidence Interval	
			Lower	Upper
SOU	1.53	0.0269	1.48	1.58
SŠ	1.54	0.0174	1.51	1.57
VŠ	1.66	0.0150	1.63	1.69

11.5.3 Země (Česko, Slovensko, Finsko)

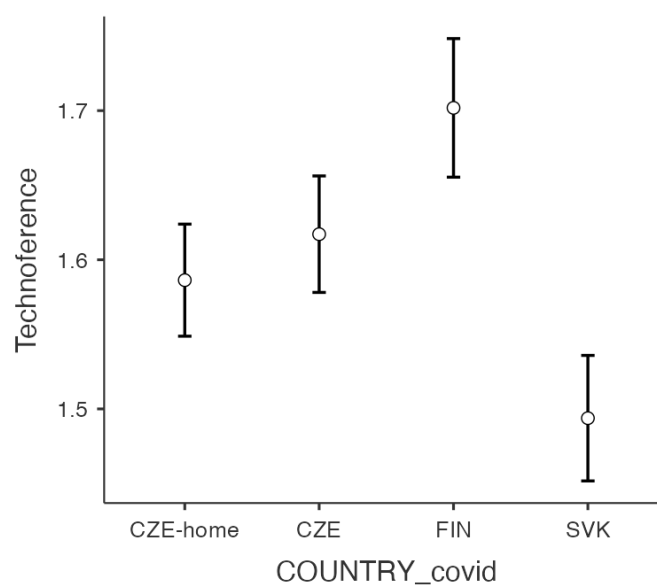
V tabulce č. 14 je vidět, že existují rozdíly mezi skupinami. Finové jsou na tom nejhůř z hlediska technoference, Slováci zase nejlépe – liší se od všech souborů významně.

Tabulka 13 ANOVA – Technoference a země

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2	η^2p	ω^2
Země	8.92	3	2.974	14.7	<.001	0.023	0.023	0.022
Residuals	376.82	1860	0.203					

Tabulka 14 Post Hoc komparace - Země

Komparace							
Země	Země	Mean Difference	SE	df	t	pbonferroni	Cohen's d
CZE-home	- CZE	-0.0308	0.0276	1860	-1.12	1.000	-0.0685
	- FIN	-0.1155	0.0305	1860	-3.79	<.001	-0.2567
	- SVK	0.0925	0.0288	1860	3.22	0.008	0.2056
CZE	- FIN	-0.0847	0.0309	1860	-2.74	0.038	-0.1882
	- SVK	0.1234	0.0293	1860	4.21	<.001	0.2741
FIN	- SVK	0.2081	0.0320	1860	6.51	<.001	0.4622

Graf 4 Země

Tabulka 15 Země

Země	Mean	SE	95% Confidence Interval	
			Lower	Upper
CZE-home	1.59	0.0192	1.55	1.62
CZE	1.62	0.0199	1.58	1.66
FIN	1.70	0.0237	1.66	1.75
SVK	1.49	0.0215	1.45	1.54

12 Diskuze

V teoretické části bylo zmíněno, že technoference může být způsobena stresem rodičů, problémovým chováním dítěte či problémovým užíváním technologií u rodičů (Zurcher et al., 2020). Problémové užívání technologií rodiči byl tedy na základě teorie hlavní předpoklad empirického zkoumání a tento odhad byl ve výsledcích potvrzen. Byla zde snaha identifikovat rodiny (sociodemografické charakteristiky) či rodiče, kteří jsou obzvláště ohrožené technoferencí. Potvrdilo se, že rodiče, vykazující nekontrolovatelné používání digitálních technologií měli zvýšenou míru technoference. V kapitole 6.4 „Faktory, které ovlivňují styl rodičovství v kontextu médií“ je popsáno, že vzdělání rodičů může mít vliv na to, jakým způsobem rodiče předávají informace o technologiích svým dětem a jak sami k technologiím přistupují. Ukazuje se, že vzdělanější rodiče mají více v povědomí rizika spojená s užíváním a mají odlišný styl rodičovského chování například oproti rodinám imigrantů (Valcke et al., 2010). Jelikož mělo vzdělání v důsledcích technoference takový efekt (čím vzdělanější rodič, tím lépe), očekávalo se, že v prediktorech technoference to bude podobné. Výsledky však ukázaly, že nejvíce ohroženými jsou matky s vysokoškolským vzděláním (viz graf č. 3). To byl velice překvapivý závěr. Ten může být vysvětlen tím, že pracují hodně z domova (home office), vzdělávají se nebo jsou jednoduše přetížené a ve stresu, což dle předešlého výzkumu Zurchera et al. (2020) může vést k častějšímu využívání technologií jako copingová strategie. Každopádně je to podnět pro další výzkum, aby se zjistilo, za jakým účelem tráví tolik času na svých zařízeních. Z výsledků vyplývá, že se jedná o nestandardní typ ohrožené skupiny rizikovým chováním. Při jiném rizikovém chování bývají častěji ohrožené skupiny lidí s nízkým vzděláním či příjmem, závěry z této studie však vykazují opak. Standardní typ ohrožených skupin lze

pozorovat na modelu teorie problémového chování formulovaného R. Jessorem. Rozděluje model do pěti systémů, které obsahují faktory podílející se na vzniku rizikového chování – biologický systém, sociální prostředí, percipované prostředí, osobnost a chování. Relevantní pro tento případ je systém „sociální prostředí“, kde figuruje nízký socioekonomický status, sociální znevýhodnění a sociální vyloučení jako rizikový faktor. Z biologického systému by ještě bylo vhodné zmínit protektivní faktor „nadprůměrný intelekt“ (Bártík et al., 2010). Tudíž z hlediska jiných typů rizikového chování by vysokoškolsky vzdělaní lidé, kde je i předpoklad vyššího socioekonomického statusu, měli být méně ohroženi problémovým chováním.

Podobně paradoxní se jeví výsledek Finska (viz tabulka č. 14), které dopadlo v analýzách technoference v rámci proměnné „země“ nejhůř. Slovensko zase nejlépe. Je možné že Finové si více všímají, že jsou technoferentní, ale na druhou stranu by člověk měl být schopen posoudit své užívání prostřednictvím zodpovězení jednoduchého dotazníku s jasnými otázkami. Spíše se přikláním k názoru, že tento výsledek může být způsoben přístupností digitálních zařízení ve Finsku a naopak menší mírou vlastnictví digitálních technologií na Slovensku. Obdobně jako u vysokoškolsky vzdělaných matek, i zde by bylo přínosné rozšířit informace o důvod používání. Je možné, že Finové pracují například ve větší míře z domova (home office) než Slováci.

Ze získaných skóre sociodemografických charakteristik, konkrétně proměnné „sourozenci“ se jako další ohroženou skupinou ukázali starší sourozenci. K vysvětlení se nabízí fakt, že starší sourozenec má mladšího sourozence, se kterým matka tráví ještě čas na hřišti (jedna z otázek z dotazníkového šetření), kde má příležitost využívat digitální technologie. Nebo také proto, že matka je v roli pečující osoby o mladšího sourozence, tudíž nemusí věnovat staršímu dítěti tolik času a má více příležitostí k technoferenci. Co se týče ostatních sociodemografických charakteristik nebyly zjištěny žádné významné efekty.

Výsledky ohledně výchovy (rodičovství) ve vztahu k technoferenci nebyly překvapivé. I když se výzkumné šetření netýkalo přímo tohoto vztahu, ráda bych zmínila, že technoference měla záporný vztah k rodičovské vřelosti a rodičovské kontrole (slabý vztah). Baumrind (1999) definuje rodičovskou vřelost jako náklonnost rodiče k dítěti a podporu jeho samoregulace. Rodičovskou kontrolu zase jako stanovování limitů a regulaci chování dítěte

(Valcke et al., 2010). V případě, že jsou rodiče technoferentní vykazují méně rodičovské kontroly, tj. menší vedení dítěte nebo ukončení určitého chování a dle výsledků ještě méně rodičovské vřelosti, tj. rodiče jsou méně vnímaví a podporující.

Limitem výzkumného šetření je málo informací, které by vysvětlily, proč nejohroženější skupina (matky s vysokoškolským vzděláním) technologie využívají. Bylo by žádoucí zaměřit se ještě na zaměstnání matky, které by mohlo poskytnout potřebné informace o důvodech používání technologií. Dalším limitem práce je nedostatek výzkumů ohledně fenoménu technoference, tudíž nedostatek zdrojů k literární rešerši a stanovování predikcí v empirické části. Jiným limitem této studie může být převaha žen (matek) ve vzorku respondentů. V kapitole 3.2 „Faktory zvyšující pravděpodobnost výskytu technoference“ je zmíněno, že existuje rozdíl mezi ženami a muži ve vztahu technoference a interakce rodiče s dítětem a externalizací a internalizací (McDaniel a Radesky, 2018b). Zde tedy mohlo dojít ke zkreslení výsledků studie. V průběhu sběru dat probíhala v České republice výuka online formou kvůli pandemii COVID-19. Také spousta firem zavedla „home office“ – práci z domova. Děti i rodiče nevyužívaly technologie jenom pro svůj volný čas a zábavu, ale i pro vzdělávání a práci ve větší míře než je obvyklé. Je tedy možné, že toto opatření mělo určitým způsobem vliv na odpovědi respondentů.

Závěr

Cílem této práce bylo poukázat na možné negativní dopady užívání technologií, a to zejména u rodičů. Konkrétněji prezentovat negativní důsledky technoference na rodinné prostředí. Z provedených výzkumů je patrné, že si mnohdy lidé neuvědomují rizika spojená s užíváním technologií a jak velkou oblast našich životů mohou postihnout. Figurují zde také pozitivní dopady užívání jako je umožněný kontakt s blízkými osobami, vzdělávání či podněty k stimulaci v nedostatečně podnětném prostředí. Dalšími záměry bylo zmapovat, jestli existují nějaké sociodemografické charakteristiky rodičů/rodin, které mají větší potenciál ohrožení technoferencí a zda souvisí problémové užívání technologií u rodičů s větší mírou technoference. Oba výzkumné cíle se podařilo naplnit, i když výsledky sociodemografických charakteristik nebyly tak významné jako výsledky problémového užívání u rodičů. Jelikož se většina předešlých výzkumů zaměřovala na důsledky

technoferece, může být tato studie přínosem pro další zkoumání prediktorů technoferece, o kterých se toho ví málo. Dostatečné znalosti týkající se podmínek výskytu technoferece mohou poskytnout východisko pro cílenou prevenci tohoto typu rizikového chování.

Seznam použitých informačních zdrojů

AUNOLA, Kaisa a NURMI, Jari-Erik. The Role of Parenting Styles in Children's Problem Behavior. *Child Development*. [online]. 2005, 76(6), 1144-1159. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3696624>.

BARR, Rachel. Growing Up in the Digital Age: Early Learning and Family Media Ecology. *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2019, 28(4), 341-346 [cit. 2022-01-30]. ISSN 0963-7214. Dostupné z: doi:10.1177/0963721419838245

BÁRTÍK, Pavel, Leona BĚHOUNKOVÁ, Martina BUDINSKÁ, Milan ČERNÝ, Pavla DOLEŽALOVÁ a Roman GABRHELÍK, MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ a Petr NOVÁK, ed. Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie [online]. Praha: Sdružení SCAN, c2010 [cit. 2022-07-11]. ISBN 978-80-87258-47-7. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/327/pprchs-high.pdf>

LIŠKOVÁ, Adéla. Diagnóza technoferece. Jak nás smartphony „vyrušují“ od života. *Roklen24* [online]. 2019, 2019 [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://roklen24.cz/diagnoza-technoferece-jak-nas-smartphony-vyrusuji-od-zivota/>

MCDANIEL, Brandon T. a Sarah M. COYNE. "Technoferece": The Interference of Technology in Couple Relationships and Implications for Women's Personal and Relational Well-Being. *BYU ScholarsArchive* [online]. 2014, 85-98 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: doi:<http://dx.doi.org/10.1037/ppm0000065>

MCDANIEL, Brandon T. a Jenny S. RADESKY. Technoferece: longitudinal associations between parent technology use, parenting stress, and child behavior problems. *Pediatric research* [online]. 2018a, 84(2), 210-218 [cit. 2020-11-23]. ISSN 15300447. Dostupné z: doi:10.1038/s41390-018-0052-6

MCDANIEL, Brandon T. a Jenny S. RADESKY. Technoferece: Parent distraction with technology and associations with child behavior problems. *Child Development* [online]. 2018b, 89(1), 100-109 [cit. 2020-11-23]. ISSN 00093920. Dostupné z: doi:10.1111/cdev.12822

MIKOLAJCZAK, Moira, James J. GROSS a Isabelle ROSKAM. Parental Burnout: What Is It, and Why Does It Matter? [online]. 2019, 11 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/2167702619858430>

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny [online]. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002 [cit. 2022-03-19]. ISBN 80-86429-05-9.

QIAO, Lu a Qinxue LIU. The effect of technofence in parent-child relationships on adolescent smartphone addiction: The role of cognitive factors. Children and Youth Services Review [online]. 2020, 118 [cit. 2020-11-23]. ISSN 01907409. Dostupné z: doi:[10.1016/j.chilyouth.2020.105340](https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105340)

ROSKAM, Isabelle, Marie-Emilie RAES a Moira MIKOLAJCZAK. Exhausted Parents: Development and Preliminary Validation of the Parental Burnout Inventory. Frontiers in Psychology [online]. 2017, 8(163), 12 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: doi:[10.3389/fpsyg.2017.00163](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00163)

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny [online]. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007 [cit. 2022-03-19]. ISBN 978-80-7367-250-8.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VALCKE, M., BONTE, S., DE WEVER, B., & ROTS, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. Computers & Education, 55(2), 454–464. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.02.009>

ZURCHER, J.D., J. KING, M. CALLISTER, S.M. COYNE a L. STOCKDALE. “I can multitask”: The mediating role of media consumption on executive function's relationship to technofence attitudes. Computers in Human Behavior [online]. 2020, 113 [cit. 2020-11-23]. ISSN 07475632. Dostupné z: doi:[10.1016/j.chb.2020.106498](https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106498)